

1 BIOGRAFIE EN ORGELLANDSCHAP TEN TIJDE VAN JEANNE DEMESSIEUX

1.1 Biografie¹

Madeleine Mézy, afkomstig van Camargue, trouwde met Etienne Demessieux, afkomstig van de regio van Drôme. Ze kregen twee dochters: Yolande Demessieux en Jeanne Marie-Madeleine Demessieux. Deze laatste zag het levenslicht op 13 februari 1921.

Afbeelding 1

Zowel in de familie Mézy als in de familie Demessieux was er nooit een professionele muzikant geweest. De vader van Jeanne die solobugel speelde op amateursniveau, had een grote invloed op de oriëntatie en de evolutie van de muzikale carrière van zijn twee dochters. De ouders van Jeanne hadden een verschillend temperament: haar vader was een vrolijk en aangenaam man, haar moeder was een sterke persoonlijkheid met een wisselend humeur.

Op de jonge leeftijd van drie jaar had Jeanne een voorliefde voor viool, waarop ze de basisbeginselen van de muziek leerde.

Een voorval op driejarige leeftijd leek al het toekomstige talent van de jonge Jeanne te voorspellen. Op een avond gingen de ouders van Jeanne naar het theater in Montpellier om de opera "Orfeo ed Euridice" van Christoph Willibald Ritter von

Gluck (1714-1787)² te zien. Ze namen Jeanne mee omdat ze haar niet alleen thuis wilden laten. Jeanne had niet geslapen in de opera en toen ze terug thuis kwamen, zong Jeanne de aria 'Che faro senza Eurydice'.

Na dit voorval begon haar dertien jaar oudere zus Yolande haar muziekonderricht te geven. Op vierjarige leeftijd speelde ze twee uur per dag piano en oefende ze twee uur per dag solfège en dictee. Op vijfjarige leeftijd leerde ze het orgel kennen.

In 1928 volgde Jeanne een muziekleiding aan het conservatorium van haar geboorteplaats (Montpellier). Op 14 juni 1932 behaalde zij hier de eerste prijs voor solfège en op 21 juni 1932 de eerste prijs voor piano. Voor deze prijs speelde zij het Concerto voor piano en strijkers van Charles-Marie Widor (1844-1937). Dit werk dat langer dan een half uur duurt, speelde ze helemaal uit het geheugen.

In oktober 1932 verhuisde de familie Demessieux naar Parijs omdat de opleidingsmogelijkheden in hun Zuid-Franse provincie niet meer toereikend waren voor hun jongste dochter Jeanne.

In Parijs werd Jeanne op 12-jarige leeftijd benoemd tot organiste van de Eglise du Saint-Esprit. Deze post bekleedde ze trouw tot en met 1962. Eerst speelde ze er

Gebaseerd op:

1. TRIEU-COLLENEY, Christiane, *Jeanne Demessieux, Une vie de lutttes et de gloire*, Avignon, Les Presses Universelles, 1977, p. 12-17
2. Cd-boekjes van *Jeanne Demessieux aux grandes orgues de l'Eglise de la Madeleine à Paris*, vol. 1 (fecd 131) en 2 (fecd 141), *The Legendary Jeanne Demessieux*, vol. 3 (fecd 132).
3. ELLIS, Laura, *The American Recital Tours of Jeanne Demessieux*, University of Kansas, 1991, p. 1-15

² Al de geboorte- en sterfdatums heb ik uit *The New Grove Dictionary of Music and Musicians* van SADIE, Stanley, Macmillan Publishers Limited, 2001-2002, gehaald, tenzij ik het anders vermeld.

harmonium (er was geen ander instrument in de kerk), totdat er in 1934 een orgel was (dispositie zie hoofdstuk 6), gebouwd naar de plannen van Albert Alain (1880-1971) (vader van Jehan (1911-1940) en Marie-Claire Alain (°1926)).

Het conservatorium supérieur van Parijs opende zijn deuren voor de jonge pianovirtuoze in 1932. Ze werd vrijgesteld van solfège aangezien haar niveau hetzelfde was als dat van een eerste prijs aan het conservatorium supérieur.

In 1933 werd ze toegelaten tot de pianoklas van Simon Riera. Toen Riera op pensioen ging, vervolgde Jeanne haar studies in de klas van Magda Tagliaferro (1893-1986).

Gelijktijdig met haar pianostudies studeerde ze harmonie bij Jean Gallon (1878-1959) en fuga bij Noël Gallon (1891-1966).

Ook kreeg ze compositieles in 1939 en dit in de klas van Henri Büsser (1872-1973).

Ze zou achtereenvolgens de eerste prijs behalen voor harmonie (1937), piano (1938), contrapunt en fuga (1939), naast een eervolle vermelding voor compositie (1940).

De directeur van het conservatorium van Montpellier dacht dat het goed was voor Jeanne om na haar piano- en harmoniestudies les te volgen bij Marcel Dupré (1886-1971).

Op 8 oktober 1936 was er een ontmoeting met Marcel Dupré (1886-1971) in Meudon. Bij deze kennismaking speelde Jeanne de sonate opus 106 van Ludwig van Beethoven (1770-1827) op piano.

Op het orgel speelde ze een fantasia van Johann Sebastian Bach (1685-1750) en ze vervolgde met een improvisatie op een thema gegeven door Marcel Dupré (1886-1971).

Na deze ontmoeting besliste Marcel Dupré (1886-1971) om haar op te nemen als privéstudente.

Onder zijn vleugels begon Jeanne het grote orgelrepertoire te bestuderen.

In 1939 kwam ze in de orgelklas van het conservatorium supérieur in Parijs.

Ze behaalde haar premier prix d'orgue in 1941. Ze speelde voor een jury waarin Gallon (wie van de broers weet ik niet), Maurice Duruflé (1902-1986), André Fleury (1903-1995), André Marchal (1894-1980), Alexandre Cellier (1883-1968) en Gaston Litaize (1909-1991) zitting hadden.

Haar leermeesters, van Léonce Granier (eerste pianoleraar op de muziekschool van Montpellier) en M. Boucher (directeur van de muziekschool in Montpellier), tot aan Jean (1878-1959) en Noël (1891-1966) Gallon, Henri Büsser (1872-1973) en Magda Tagliaferro (1893-1986) aan het conservatorium van Parijs hadden een trouwe genegenheid voor haar. Beroemde personen uit de muziekwereld zoals Claude Delvincourt (1888-1954), Raymond Loucheur, Raymond Gallois-Montbrun (1918-1994) en componisten zoals Francis Poulenc (1899-1963), maar ook Olivier Messiaen (1908-1992), behoorden tot haar meest fervente bewonderaars.

Nadat Jeanne 10 jaar had gestudeerd bij Marcel Dupré (1886-1971) werd haar publiek debuut uiterst nauwkeurig voorbereid. Ze werd eerst voorgesteld in Meudon tijdens een serie van twaalf privéconcerten, daarna in een serie van zes concerten in de Salle Pleyel van 24 februari tot 3 juni 1946 en ten slotte een tweede reeks van concerten in 1947. Hier speelde Jeanne uit het geheugen verschillende grote werken van Johann Sebastian Bach (1685-1750), het complete werk van Félix Mendelssohn (1809-1847), Franz Liszt (1811-1886) en César Franck (1822-1890) en verschillende werken van Charles-Marie Widor (1844-1937) en Marcel Dupré (1886-1971).

Het allereerste concert dat onder andere bijgewoond werd door Maurice Duruflé (1902-1986) en de weduwe van Jehan Alain (1911-1940), veroorzaakte een spectaculaire en spontane reactie.

Hierna stroomden de uitnodigingen uit binnen- en buitenland binnen. Ze waren het begin van een uitputtend schema van tournees en concerten dat spoedig haar manier van leven werd.

In 1946 kwam het tot een breuk tussen Jeanne en Marcel Dupré (1886-1971). Wat de oorzaak van deze breuk was, is niet duidelijk. Het is ook niet duidelijk op welk vlak we deze breuk moeten situeren.

Ze maakte concertreizen door heel Europa en Noord-Amerika, met overal een groot succes als gevolg. Ze ging een eerste maal naar Amerika in 1953; ze ging nog tweemaal in 1955 en in 1958 (zie bijlage).

Jeanne was de eerste vrouw die werd uitgenodigd om recitals te geven in verschillende kathedralen en concertzalen, onder andere in de kathedraal en abdij van Westminster.

Ze kende ook een vruchtbare carrière in het onderwijs.

Op zeer jonge leeftijd, in 1950, bekwam ze een betrekking in het "Conservatoire de Nancy".

In 1952 werd ze benoemd tot professor van orgel en improvisatie in het "Conservatoire de Liège". Het interview en de proef voor deze functie duurde drie dagen. Jeanne Demessieux was gevraagd een symfonie en een prelude en fuga te improviseren, verschillende grote orgelwerken uit te voeren, haar pedagogische kwaliteiten te tonen en een artikel te schrijven over orgelbouw (zie bijlage en samenvatting hoofdstuk 3).

Ze werd ook benoemd aan de Academie in Haarlem en kort daarna werd ze voorzitter van de jury voor het Internationaal Orgel improvisatieconcours.

Ze nam regelmatig deel aan de jury bij orgelconcoursen van het conservatorium van Parijs. Ze beoordeelde ook concoursen in de klassen muziekanalyse van Olivier Messiaen (1908-1992).

Nadat ze 29 jaar in de Eglise du Saint-Esprit te Parijs organist was geweest, werd ze in 1962 benoemd tot organist van de Madeleine in Parijs. Hier volgde ze Edouard Mignan (1884-1969) op; ook Camille Saint-Saëns (1835-1921) behoorde tot haar voorgangers. Deze functie zou ze bekleden tot aan haar dood in 1968.

Ze heeft verschillende opnames gemaakt bij DECCA (Londen): op orgels in de Victoria Hall in Genève en in de Madeleine te Parijs.

Als componiste heeft Jeanne Demessieux 8 orgelwerken (uitgegeven), een muziekstuk voor hoorn en piano (uitgegeven), een lyrisch gedicht voor koor, orkest en mezzo-sopraansolo (uitgegeven), kleinere werken voor piano, kamermuziek en zang geschreven. Deze (kleinere) werken zijn niet uitgegeven. Ze bevinden zich in het stadsarchief te Maastricht.

In 1961 sprak Jeanne van een vermoeidheid die haar telkens plaagde. Jaren van lesgeven, concerteren en opnamen hadden een spanning veroorzaakt, die samen met een leven in een isolement de tol begonnen te eisen van haar toch al zwakke gezondheid. Ze deed het iets rustiger aan.

In 1964 werd ze benoemd tot Ridder in de Orde van de Kroon van België.

In 1967 vertrok ze opnieuw naar Engeland om een nieuwe plaat te maken. Hierna tekende ze een contract om de complete werken van Olivier Messiaen (1908-1992) op te nemen.

Aan het einde van dat jaar gaf ze aan haar oververmoeidheid toe en leek ze haar einde te voelen naderen.

Het jaar 1968 werd getekend door regelmatige bezoeken aan dokters en klinieken voor behandeling van mysterieuze ziekten.

Op 11 november van dat jaar overleed ze in Parijs. De exacte oorzaak van haar dood is niet bekend.

De rouwdienst in de Madeleine werd door een grote menigte bijgewoond. Het hoofdorgel zweeg en was gehuld in een enorm groot zwart doek dat tot de grond reikte. Jeanne ligt begraven op het kerkhof van Aigues-Mortes in Zuid-Frankrijk.